

צריך ומחוייב, לעזור לחכמים ולתלמידים ולאנשים העוסקים בתורה ותורתן אומנותן. וכל זה טעות, אין בתורה מה שיאמת אותו, ולא רגל שישען עליה בשום פנים. לפי שאנו אם נעיין בתולדות החכמים, זכרם לברכה, לא נמצא אצלם לא הטלת חובות על בני אדם, ולא קיבוץ ממון לשיבות המרוממות הנכבדות, ולא לראשי גלויות ולא לדיינין ולא למרבצי תורה ולא לאחד מן הממונים ולא לשאר האנשים, אלא נמצא קהילותיהם כולן יש בהם עני בתכלית, ועשיר רב הממון בתכלית, וחלילה לה' שאומר שהם לא היו גומלי חסד ונותני צדקה, אלא זה העני אילו פשט ידו לקחת היו ממלאים ביתו זהב ומרגליות, אבל הוא לא היה עושה כן, אלא מסתפק במלאכה שיתפרנס ממנה, בין ברווח בין בדוחק, ובז למה שבידי בני אדם, הואיל והתורה מנעתו מזה. וכבר ידעת כי הלל הזקן היה חוטב, והיה חוטב עצים ולומד לפני שמעיה ואבטליון, והוא בתכלית העניות, ומעלתו - עד כי תלמידיו הם אשר הושוו למשה ויהושע, וקטן תלמידיו רבן יוחנן בן זכאי. ולא יסופק לבר דעת שאילו היה מסכים לקבל מבני דורו, לא היו מניחים אותו לחטוב עצים. וחנינה בן דוסא, אשר קול קורא עליו: "כל העולם כולו אינו ניזון אלא בשביל חנניה בני וחנניה בני דיו קב חרובין מערב שבת לערב שבת", ולא ביקש מבני אדם. וקרנא דין בכל ארץ ישראל, והוא היה משקה שדות, וכשהיו באים בעלי הדין, היה אומר: או שתתנו לי מי שישקה במקומי כשאני מתעסק עמכם, או שתתנו לי שעור מה שאבטל מעבודתי, ואדון לכם. ולא היו ישראל בני דורם של אלו וזולתם לא אכזרים ולא שאינם גומלי חסדים, ולא מצאנו חכם מן החכמים שהיה מצבם דחוק שיגנה אנשי דורו שאינם מרחיבים לו, חלילה לה', אלא הם בעצמם היו חסידים, מאמינים באמת לעצמה, מאמינים בה' ובתורת משה, אשר בה הזכיה בעולם הבא, ולא יתירו לעצמם זה, ויסברו שהוא חלול השם אצל ההמון, לפי שהם יחשבו התורה למלאכה מן המלאכות אשר מתפרנסים בהן, ותבזה אצלם, ויהיה עושה זה "דבר ה' בזה" +במדבר טו, לא+.

ואמנם טעות אלו המתגברים כנגד האמת והלשונות המפורשים, בלקיחת ממון בני אדם ברצונם או על כורחם - הן המעשיות אשר ימצאו בתלמוד באנשים בעלי מומים בגופותיהם, או זקנים באו בימים עד שלא יוכלו לעשות מלאכה, שאין תחבולה להם אלא לקחת, ואם לא - מה יעשו, הימותו? זה לא ציוותו התורה. ואתה תמצא המעשה אשר הביאו בו ראיה באומרו: +משלי טו, לא+ "היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה" - בבעל מום, לא יוכל לעשות מלאכה. אבל עם היכולת, לא המציאה התורה בזה דרך.

רב יוסף, עליו השלום, היה נושא עצים, ואומר: "גדולה מלאכה שמחממת את בעליה", רצונו לומר, שבעת יגיעת איבריו - יכובד משכבם - במשא העץ הכבד, היה מתחמם גופו בלא ספק, והיה משבח זה ושמח בו, והיה לבו טוב במתנת בחלקו, בגלל מה שהיה אצלו ממעלת ההסתפקות.

וכבר שמעתים, הניפתים, נתלים באומרם: "הרוצה להנות יהנה כאלישע, ושלא להנות אל יהנה כשמואל הרמתי". וזה אינו דומה לזה כלל, ואמנם זה אצלי סילוף ממי שמביא ראיה ממנו, הואיל והוא מבואר ואין בו מקום לטעות. כי אלישע לא היה מקבל ממון מבני אדם, כל שכן שלא היה מטיל עליהם ומחייבם בחוקים, חלילה לה' מזה, ואמנם היה מקבל הכיבוד בלבד, כגון שיארחו איש אחד, והוא בדרך, נוסע, וילון אצלו ויאכל אצלו

בלילה ההוא או ביום, וילך לעסקיו. ושמואל לא היה נכנס בבית איש, ולא אוכל ממצונו. ובכגון זה אמרו החכמים, שתלמיד חכמים, אם רצה להדמות לזה, עד שלא יכנס אצל איש - יש לו לעשות כן, וכמו כן אם רצה להתארח אצל איש בהכרח נסיעה או כיוצא בה - יש לו לעשות כן. לפי שכבר הזהירו מן האכילה ללא הכרח, ואמרו: "כל תלמיד חכמים המרבה סעודותיו בכל מקום" וכו', ואמרו: "כל סעודה שאינה שלמצוה אסור לתלמיד חכמים להנות ממנה".

ולמה אאריך בזה הענין, אני אזכור המעשה אשר התבאר בתלמוד, והמתקש יעשה כרצונו: היה איש שהיה לו כרם, והיו באים בו גנבים, וכל אשר היה פוקדו בכל יום, היה מוצא ענביו מתמעטים וחסרים, ולא היה לו ספק שאיש מן הגנבים שמהו מטרה. והיה מצטער מזה תמיד כל ימי הענבים, עד שבצר ממנו מה שבצר, ושטחו עד אשר יבש, ואסף הצמוקים. ומדרך בני אדם, שכאשר יאספו הפירות המיובשים, יפלו גרגרים מן התאנים והצמוקים, ומותר לאוכלם, מפני שהם הפקר, וכבר הניחום בעליהם למיעוטם. ובא ר' טרפון במקרה יום אחד לזה הכרם, וישב, והיה מלקט מן הצמוקים הנופלים ואוכלם. ובא בעל הכרם, וחשב שזה הוא אשר היה גונב ממנו כל השנה, ולא היה מכירו, אבל שמע שמו. ומיהר אליו ותפשו, והתגבר עליו, ושמהו בשק, ורץ עמו על גבו להשליכו בנהר. וכאשר ראה ר' טרפון עצמו אובד, צעק: "אוי לו לטרפון שזה הורגו". וכאשר שמע זה בעל הכרם, הניחו וברח, לידועו כי חטא חטא גדול. והיה ר' טרפון בשארית ימיו מאותו היום דואב ומיליל על מה שארע לו, בהצילו נפשו בכבוד התורה, והוא היה בעל ממון, והיה יכול לומר לו: הניחני, ואני אשלם לך כך וכך דינרים, וישלם לו, ולא יודיעהו שהוא טרפון, ויציל נפשו בממונו, לא בתורה. אמרו: "כל ימיו שלאותו צדיק היה מצטער על דבר זה ואומר: אוי לי שנשתמשתי בכתרה שלתורה, שכל המשתמש בכתרה שלתורה נעקר מן העולם". ואמרו בזה: "משום דר' טרפון עשיר גדול הוה, והוה ליה לפיוסיה בדמים".

ופתח רבנו הקדוש, עליו השלום, אוצרות חיטה בשנת רעבון, ואמר: כל מי שרוצה לקחת פרנסתו יבוא ויקח פרנסתו, ובתנאי שיהיה תלמיד חכמים. ובא ר' יונתן בן עמרם ועמד לפניו, והוא אינו מכירו, ואמר לו: פרנסני, ואמר לו: באיזו גדר אתה מבחינת הלימוד? ואמר לו: פרנסני ככלב וכעורב, רצונו לומר: אפילו אין לי חכמה, וכמו שיפרנס ה' חיה טמאה ועוף טמא פרנסני, שאין עם הארץ פחות מהם. ונתן לו. שוב התחרט אחר כך על שפיתו בדבריו, ואמר: "אוי לי שנהנה עם הארץ מנכסי". ואמרו לו אותם אשר הודיעם מה שארע: אולי יונתן בן עמרם תלמידך הוא, אשר אינו רוצה להנות בכבוד תורה, כל שאפשר לו זה, ואפילו בתחבולה? וחקר ומצא הדבר כן. ושני אלה המעשים ישתיקו כל חולק בזה הענין.

ואמנם הדבר אשר התיירתו התורה לתלמידי חכמים הוא, שיתנו ממון לאדם, יעשה להם סחורה בו בבחירתו, אם ירצה - ועושה זה יש לו שכר על כך, וזה הוא מטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים - ושתמכר סחורתם תחילה למה שיימכר, ותתפס להם ראשית השוק דוקא. אלו חוקים שקבע ה' להם, כמו שקבע המתנות לכהן והמעשרות ללוי, לפי מה שבאה בו הקבלה. כי שתי הפעולות האלה יש שיעשו אותן הסוחרים קצתם עם קצתם על דרך הכבוד, ואפילו לא היתה שם חכמה, ולכל הפחות יהיה תלמיד חכמים כמו עם ארץ מכובד. וכן פטרה

התורה את כל תלמידי החכמים מחובות השלטון כולן, מן המיסים, והאכסניות, ומיסי הנפש, והם אשר יקראו כסף גולגלתא, יפרעום בעבורם הקהל, ובנין החומות וכיוצא בהן. ואפילו היה תלמיד החכמים בעל ממון רב לא יחוייב בדבר מזה. וכבר הורה בזה רבנא יוסף הלוי זצ"ל לאיש באנדלוס, שהיו לו גנות וכרמים שהיה מחוייב עבורם אלף דינרים, והורה לפוטרו מהמס, להיותו תלמיד חכמים, אף על פי שהיה משלם המס ההוא אפילו העני שביהודים. וזה דין תורה, כמו שפטרה התורה הכהנים ממחצית השקל, כמו שבארנו במקומו, ומה שדומה לזה.

רמב"ם הלכות שבת פרק כד הלכה ה

והולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ואפילו לטרטיות וטרקלין של גוים, לפקח על עסקי רבים בשבת, ומשדכין על התינוקת ליארס ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות, ומבקרין חולין ומנחמים אבלים, והנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא, ומחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין, ואומר לו לך למקום פלוני לא מצאת שם הבא ממקום פלוני לא מצאת במנה הבא במאתים, ובלבד שלא יזכור לו סכום מקח, שכל אלו וכיוצא בהן מצוה הן ונאמר עשות חפצין וכו' חפצין אסורין חפצי שמים מותרין.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שו סעיף ו

חפצי שמים מותר לדבר בהם כגון חשבונות של מצוה, ולפסוק צדקה, ולפקח על עסקי רבים, ולשדך התינוק ליארס וללמדו ספר או אומנות.

משנה מסכת אבות פרק ב משנה ב

רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון.

Chabad - Moshiach

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צח עמוד ב

אמר רב: לא אברי עלמא אלא לדוד. ושמואל אמר: למשה. ורבי יוחנן אמר: למשיח. מה שמו? דבי רבי שילא אמרי: שילה שמו, שנאמר עד כי יבא שילה. דבי רבי ינאי אמרי: ינון שמו, שנאמר יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו. דבי רבי חנינה אמר: חנינה שמו, שנאמר אשר לא אתן לכם חנינה. ויש אומרים מנחם בן חזקיה שמו, שנאמר כי רחוק ממני מנחם משיב נפשי. ורבנן אמרי: חיוורא דבי רבי שמו שנאמר אכן חליינו הוא נשא ומכאבינו

סבלם ואנחנו חשבנוהו נגוע מכה אלהים ומענה. אמר רב נחמן: אי מן חייא הוא - כגון אנא, שנאמר והיה אדירו ממנו ומשלו מקרבו יצא. אמר רב: אי מן חייא הוא - כגון רבינו הקדוש, אי מן מתיא הוא - כגון דניאל איש חמודות.

ופרש"י: אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש - אם משיח מאותן שחיים עכשיו ודאי היינו רבינו הקדוש, דסובל תחלואים וחסיד גמור הוה, כדאמרינן בבבא מציעא (פה, א), ואם היה מאותן שמתו כבר - היה דניאל איש חמודות שנדון ביסורין בגוב אריות וחסיד גמור היה, והאי כגון לאו דווקא, לישנא אחרינא: כגון רבינו הקדוש, כלומר, אם יש דוגמתו בחיים היינו רבינו הקדוש, ואם דוגמא הוא למתים, היינו כגון דניאל איש חמודות.

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ב הלכה ד

רבנן אמרי אהן מלכא משיחא אין מי חייא הוא דוד שמיא אין מי דמכייא הוא דוד שמיא. א"ר תנחומא אנא אמרית טעמא (תהילים יח, נא) ועושה חסד למשיחו לדוד. רבי יהושע בן לוי אמר צמח שמו. ר' יודן בריה דר' אייבו אמר מנחם שמו. אמר חנינה בריה דר' אבהו ולא פליגי חושבניה דהדין כחושבניה דהדין הוא צמח הוא מנחם.

שכנא שמו

רבי יוסף שאול נתנזאהן בעל "שואל ומשיב" זצ"ל בהגהות "שי למורה" על שמות גיטין לה"ב בית שמואל" (אהע"ז ס' קכ"ט) אות ש', כותב על מה שכתב ה"בית שמואל": שכנא בכ"ף, הוא לשון שכינה, לכן הגאון מוהר"ר שכנא ז"ל [הוא רבו של הרמ"א ז"ל] נתן סימן על עצמו לשכנו תדרשו, והוסיף ז"ל: ואני שמעתי שנמצא בקראקא ש"ס שהגיה הגאון מ' שכנא ז"ל בפרק חלק בשמות של משית, שהגיה: "אני אומר שכנא שמו שנאמר "לשכנו תדרשו" וזהו הסימן שנתן הגאון ר' שכנא עכ"ל - וכ"ה ב"סדר הגט למוהר"ר מיכל ר' יוזפש מק' קראקא", והובא גם בספר "קב ונקי" (על ה' גיטין ח"ב, שמות אנשים אות ש' סק"ג): "וגם

שמעתי שכשלמד הגאון הנז' בהגדה דפי' חלק שנחלקו שם בשמו של משיח וכל אחד מביא סמך מן המקרא, אמר הגאון הנז'ל, אילו הייתי שם הייתי אומר שכנו שמו שנאמר לשכנו תדרשו, וכן ראיתי נדפס בסוף גמרא נדה שהוגה מן הגמרא של הגאון מו"ה שכנו ז"ל... ראה גם בספר "מרגליות הים" על סנהדרין שם, וכתב "וראה שו"ת הרמ"א (סי' כ"ה) בתשובה מבנו של הר"ר שכנא שכתב: "נטרפה שעה ונשבה ארון הקודש נתבקש בישיבה של מעלה מאור הגולה רוח אפנו משיח ד' רב הרבנים גאון הגאונים נשיא ישראל ה"ה אדוני מורי רבי הנקרא בשם קדשו מו"ה שלום המכונה שכנא...".

רבי חיים חזקיה מדיני בעל "שדי חמד" זצ"ל כותב בספרו (פאח השדה מערכת האלף-כ"ל ע'): "צריך להיות בכל דור האחד הראוי אם יזכו הוא יהיה השליח על ידי אליהו, ואם לא יזכו יהיה כשאר הצדיקים בלא הפרש, ובמת ר"ל אחד צריך להיות אחר בדור במקומו שיהיה ראוי, ע"ד שאמרו בקידושין ע"ב, וזרח השמש וכא השמש כו' יעו"ש, ובדרך הזה היה משוער אצלם בכל דור מי הוא, ולכן אחר החורבן בית שני היה מנחם, עובדא הנז' [איכה רבתי א, גז] על הפסוק "כי רחק ממני מנחם משיב נפשי", מה שמו של מלך המשיח וכו', ואחר אחרית ימיו היה רבינו הקדוש, ולכן בדורו אמרו וידעו שהוא המוכן, ואחר מות רבי היה מי שדיבר עם ריב"ל בסנהדרין ואחריו בימי רב נתמן היה ר"נ, וכן הוא בכל דור ודור צריך להיות אחד מוכשר שמא יזכו, (ועפ"ז כתבו ג"כ חלמידי האר"י ז"ל שבימיו היה האר"י ז"ל), וכל זה הוא פשוט, ובזה כל דברי חז"ל קיימים, והמחלוקת ענין שמו של משיח הוא פשוט דאלו ואלו דברי אלקים חיים כמ"ש כמלאכים שנקראו על שם פעולתם, והכל לפי האופן שתהיה זכות הדור ובאיזה סיבה תהיה הגאולה...".

רמב"ם הלכות מלכים פרק יא הלכה ג-ד

ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו, אין הדבר כך, שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי משנה היה, והוא היה נושא כליו של בן כוזיבא המלך, והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח, ודימה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח, עד שנהרג בעונות, כיון שנהרג נודע להם שאינו, ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת, ועיקר הדברים ככה הן, שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים, ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן, וכל המוסיף או גורע או שגלה פנים בתורה והוציא הדברים של מצוות מפשוטן הרי זה בודאי רשע ואפיקורוס.

ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי. ואם לא הצליח עד כה או נהרג בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים הכשרים שמתו. ולא העמידו הקדוש ברוך הוא אלא לנסות בו רבים שנאמר ומן המשכילים יכשלו לצרוף בהן ולברר וללבן עד עת קץ כי עוד למועד.